



הואיל

ואמר ר' יהודה לולב צריך אגד אי מייתי מינא אחרינא  
האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. תימנה כ"ש לרצון  
דמשמע לעיל דלר' יהודה משום דלרין אגד אי ממין אחר  
הוה ליה חמשת המינין אצל לרצון דאין צריך אגד לא דהאי לחודיה  
קאי והאי לחודיה קאי והכי נמי  
אמרינן צהדיא צפ' אלו הן הנחנקין  
(סנהדרין 77 פס:) גצי כל המוסקיף  
גורע דאי סבירא לן לולב אין צריך  
אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה  
קאי וי"ל דהכא מיירי בשנותן אותו  
חוץ לאגד לר' יהודה<sup>א</sup> וא"ת אי"כ לא  
יחשב חוספת האי מינא אחרינא  
דקמייתי כמו לרצון דלעיל דאין צריך  
אגד וי"ל דלא דמי דכשיאגדו שלא  
צמינו אין לו יחשב כמוסקיף משום  
דאין זה כדרך גדילתן ומינין שזולב  
צמינן כעין גדילתן כדלקמן (77 מה:)  
אצל לרבי יהודה דצמי אגד יש לו  
ליחשב כמוסקיף צאגודתו דכל אגוד' שלא  
כדרך גדילתו והכא אפילו לרבי יהודה  
קאמר (3) דמייתי מינא אחרינא ונקט  
ליה כדרך גדילתו דאפילו חוץ לאגד  
חשיב כמוסקיף וכ"ש לרצון והא דקאמר  
בסנהדרין (77 פס:) למ"ד אין צריך  
אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי  
היינו לענין דאין זה כל המוסקיף גורע  
לעולם ידי מנוה יא' אלא דעובר  
על כל תוסקיף והשתא ניחא דת"ק  
דר' יהודה דקתני ד' מינין שזולב  
אין מוסקיף עליהן ומסתמא היינו  
רצון צר פלוגתייהו דלא צעו אגד  
ואפ"ה איכא כל תוסקיף והיינו כגון  
דנקיט ליה דרך גדילתן:

הירוק

בבבית. שאלו דרין על מקום פרדסין ואין דקלים מנוים שם: אי  
מייתי מינא אחרינא. ולא אגיד ליה צהדיא: <sup>א</sup> בין דאמר רבה אחרוג  
בשמאל וי"ל בימין. משום דהכא תלת מנות ואחרוג חד מנוה  
לו אחרוג צימין ולולב צמחאל וצריך  
להפכן מיד ליד ולחחו האחרוג והלולב  
צמחא מידיו עד שיחליף ואי הוה  
גדול יותר מדאי שמה יפול מידיו  
ויפסול שיארע צו נקב: שנים בידו  
אחת. גרסינן צ' אחרוגים צדו אחת  
שצמקום הא' יאחו הלולב כשיהפכן:  
הדר באי"נו משנה לשנה. מהכא  
שמעינן דאחרוג<sup>א</sup> אמר קרא שאין פרי  
אחר עושה כן: לולב ש"ל ע"ז.  
שמישו צו לע"ז לכד לפניה קרקע  
אי נמי שעצומה צולב להעצרו  
לפניה או לזרקה צו<sup>א</sup>: לא יפול.  
דמאיס לגצה<sup>א</sup>: ואם נפול בש"ר.  
ואע"ג דאיסורי הנאה הוה דמנות  
לאו ליהנות ניתנו<sup>א</sup> כלומר אין קיום  
מנות הנאת הגוף אלא עצומת עז  
לרצו: באשרה דמשה. אותם שהיו  
צמח כיוצא אי"י שהנריקן הכתוב  
שרפה כדכתיב (דברים יב) ואשריהם  
תשרפון צאש ולולב צריך שיעור והאי  
כמאל דמיכתת שיעוריה כיון דלשרפה  
קאי: נסדק. נסדקו ראשי העלן: כפוף.  
ראשו כפוף כאגמון דומות<sup>א</sup> לאיש גבן  
והוקן שראשיהן שחין וכפופין למטה:  
קוון

בבני ברכין שהיו מורישין את לולביהן לבני  
בניהן אמרו (להם<sup>א</sup>) משם ראייה אין שעת  
הדחק ראייה קתני מיהת רבי יהודה אומר  
אף יבשין כשרין מאי לאו אאתרוג לא אלולב  
אמר מר בשם שאין פוחתין מהן כך אין  
מוסיפין עליהן פשיטא מהו דתימא הואיל  
ואמר רבי יהודה<sup>א</sup> לולב צריך אגד ואי מייתי  
מינא אחרינא האי לחודיה קאי והאי לחודיה  
קאי קמ"ל<sup>א</sup> אמר מר לא מצא אתרוג לא יבוא  
לא רמון ולא פריש ולא דבר אחר פשיטא  
מהו דתימא ליייתי כי היכי שלא תשכח תורת  
אתרוג קמ"ל זימנין דנפיק חורבא מיניה  
דאתי למסרך ת"ש אתרוג הישן<sup>א</sup> פסול ורבי  
יהודה מכשיר תיובתא דרבא תיובתא ולא  
בעי הדר והא אגן תגן<sup>א</sup> הירוק ככרתי רבי  
מאיר מכשיר ורבי יהודה פוסל<sup>א</sup> לאו משום  
דבעי הדר לא משום דלא גמר פירא תא  
שמע<sup>א</sup> שיעור אתרוג קמן רבי מאיר אומר  
כאגוז ר' יהודה אומר כביצה לאו משום דבעי  
הדר לא משום דלא גמר פירא ת"ש<sup>א</sup> ובגדול  
כדי שיאחו שנים בידו אחת דברי ר' יהודה  
רבי יוסי אומר אפילו אחד בשתי ידיו מאי  
טעמא לאו משום דבעי הדר לא כיון<sup>א</sup> דאמר רבה (6) לולב בימין ואתרוג  
בשמאל זימנין דמחלפי ליה ואתי לאפוכניהו ואתי לאיפסולי ואלא לרבי  
יהודה הא כתיב הדר ההוא<sup>א</sup> הדר באילנו משנה לשנה: של אשרה ושל  
עיר הנדחת: ושל אשרה פסול והאמר רבא<sup>א</sup> לולב של ע"ז לא יטול  
ואם נטל כשר הכא באשרה דמשה עסקינן<sup>א</sup> דכתותי מיכתת שיעוריה דיקא  
נמי דקתני דומיא דעיר הנדחת שמע מינה: נקטם ראשו: אמר רב הונא  
לא שנו אלא נקטם יאבל נסדק כשר ונסדק כשר והתניא<sup>א</sup> לולב כפוף  
קוון

בבני ברכין שהיו מורישין את לולביהן לבני  
בניהן אמרו (להם<sup>א</sup>) משם ראייה אין שעת  
הדחק ראייה קתני מיהת רבי יהודה אומר  
אף יבשין כשרין מאי לאו אאתרוג לא אלולב  
אמר מר בשם שאין פוחתין מהן כך אין  
מוסיפין עליהן פשיטא מהו דתימא הואיל  
ואמר רבי יהודה<sup>א</sup> לולב צריך אגד ואי מייתי  
מינא אחרינא האי לחודיה קאי והאי לחודיה  
קאי קמ"ל<sup>א</sup> אמר מר לא מצא אתרוג לא יבוא  
לא רמון ולא פריש ולא דבר אחר פשיטא  
מהו דתימא ליייתי כי היכי שלא תשכח תורת  
אתרוג קמ"ל זימנין דנפיק חורבא מיניה  
דאתי למסרך ת"ש אתרוג הישן<sup>א</sup> פסול ורבי  
יהודה מכשיר תיובתא דרבא תיובתא ולא  
בעי הדר והא אגן תגן<sup>א</sup> הירוק ככרתי רבי  
מאיר מכשיר ורבי יהודה פוסל<sup>א</sup> לאו משום  
דבעי הדר לא משום דלא גמר פירא תא  
שמע<sup>א</sup> שיעור אתרוג קמן רבי מאיר אומר  
כאגוז ר' יהודה אומר כביצה לאו משום דבעי  
הדר לא משום דלא גמר פירא ת"ש<sup>א</sup> ובגדול  
כדי שיאחו שנים בידו אחת דברי ר' יהודה  
רבי יוסי אומר אפילו אחד בשתי ידיו מאי  
טעמא לאו משום דבעי הדר לא כיון<sup>א</sup> דאמר רבה (6) לולב בימין ואתרוג  
בשמאל זימנין דמחלפי ליה ואתי לאפוכניהו ואתי לאיפסולי ואלא לרבי  
יהודה הא כתיב הדר ההוא<sup>א</sup> הדר באילנו משנה לשנה: של אשרה ושל  
עיר הנדחת: ושל אשרה פסול והאמר רבא<sup>א</sup> לולב של ע"ז לא יטול  
ואם נטל כשר הכא באשרה דמשה עסקינן<sup>א</sup> דכתותי מיכתת שיעוריה דיקא  
נמי דקתני דומיא דעיר הנדחת שמע מינה: נקטם ראשו: אמר רב הונא  
לא שנו אלא נקטם יאבל נסדק כשר ונסדק כשר והתניא<sup>א</sup> לולב כפוף  
קוון

בבבית. שאלו דרין על מקום פרדסין ואין דקלים מנוים שם: אי  
מייתי מינא אחרינא. ולא אגיד ליה צהדיא: <sup>א</sup> בין דאמר רבה אחרוג  
בשמאל וי"ל בימין. משום דהכא תלת מנות ואחרוג חד מנוה  
לו אחרוג צימין ולולב צמחאל וצריך  
להפכן מיד ליד ולחחו האחרוג והלולב  
צמחא מידיו עד שיחליף ואי הוה  
גדול יותר מדאי שמה יפול מידיו  
ויפסול שיארע צו נקב: שנים בידו  
אחת. גרסינן צ' אחרוגים צדו אחת  
שצמקום הא' יאחו הלולב כשיהפכן:  
הדר באי"נו משנה לשנה. מהכא  
שמעינן דאחרוג<sup>א</sup> אמר קרא שאין פרי  
אחר עושה כן: לולב ש"ל ע"ז.  
שמישו צו לע"ז לכד לפניה קרקע  
אי נמי שעצומה צולב להעצרו  
לפניה או לזרקה צו<sup>א</sup>: לא יפול.  
דמאיס לגצה<sup>א</sup>: ואם נפול בש"ר.  
ואע"ג דאיסורי הנאה הוה דמנות  
לאו ליהנות ניתנו<sup>א</sup> כלומר אין קיום  
מנות הנאת הגוף אלא עצומת עז  
לרצו: באשרה דמשה. אותם שהיו  
צמח כיוצא אי"י שהנריקן הכתוב  
שרפה כדכתיב (דברים יב) ואשריהם  
תשרפון צאש ולולב צריך שיעור והאי  
כמאל דמיכתת שיעוריה כיון דלשרפה  
קאי: נסדק. נסדקו ראשי העלן: כפוף.  
ראשו כפוף כאגמון דומות<sup>א</sup> לאיש גבן  
והוקן שראשיהן שחין וכפופין למטה:  
קוון

(א) לקמן לג ע"א ר'  
יהודה אומר אגוד כשר  
שאלו אגוד פסול וי"ל,  
(ב) לקמן לג: (ג) [שם],  
(ד) [שם], (ה) לקמן לג:  
(ו) [לקמן לה.], (ז) חולין  
פט. ע"ש, (ח) [ע"י חוס'  
לקמן לה. ד"ה לפי]  
ויבמות קג. ד"ה סנדל,  
וסוטה כה: ד"ה לאו,  
(ט) ע"י ע"ז מז, (י) ר"ה  
כה, (יא) ברכות פ"א ה"ב,  
(יב) [פסק א], (יג) [וע"ע  
חוס' חולין מז: ד"ה אלא  
יזוקה], (יד) ברכות לד:  
(טו) ה"ג, וכ"ה בירושלמי  
סוכה פ"ג ה"ז, (טז) ע"ז  
מב ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' כיון דלמר רבה  
אתרוג בשמאל ולולב  
בימין: (ב) תוס' ד"ה  
הואיל וכו' לר' יהודה  
קאמר דאי מייתי מינא:

ליקוטי רש"י

ברתי. כריסין פור"י.  
ובגדול. שלא יא' גדול  
יותר מדאי [לקמן לה.].

הגהות וצינונים

[א] [צ"ל צ"ז] [ג] [גליין]  
וכ"ה בב"י סי' תרמ"ט  
ד"ה וכל הפסולים:  
[ב] צ"ל אתרוג היבש  
דק"ס, וע"י חילופי  
גרסאות  
מפרשים: [ג] ד"ה כיון  
צ"ל אחר ד"ה שנים  
(בארות המים): [ד] נ"ל  
דצ"ל דאתרוג הוא  
דאמר קרא, ור"ל דהדר  
פירושו אתרוג (מראה  
אש): [ה] צ"ל או לירוק  
בה (רש"י בארות  
המים): [ו] צ"ל דומה  
וכו' (כ"ה בב"י סו"ס  
תרמ"ה): [ז] [וע"ע תוס'  
סנהדרין פח ע"ב ד"ה אי  
שכתבו גירסת ר"ח  
בסוגיא דהכא] (גליין):  
[ח] ובל"א גרין (גליין):  
[ט] ובל"א בלו"א  
(גליין): [י] בל"א גע"ב  
(גליין): [יא] בתוספתא  
אתא ובחוקין (גליין)  
וכ"ה בדפוס: [יב] [לקמן  
לו ע"א וע"י במהר"ם]  
(גליין): [יג] ט"ס וצ"ל  
ר"ע אומר אינו פרי  
וחכמים אומרים פרי  
כ"ה בירושלמי שלפנינו  
שם (אחרונים): [יד] גי'  
רש"ל ר' אבהו (גליין):  
[טו] שייך לעיל במשנה  
כט ע"ב] (גליין):

לעו רש"י

ויר"ד. פירוש צע ירוק  
(תוספות חולין 77 מו ע"ב  
ד"ה אלא, ערוך ערך כרם  
א'). אירגנא. פירוש  
חללה (ערוך ערך קלא  
אלין), כחול יא"ד.  
פירוש אהוב (ע"י רש"י  
ויקרא יג, לו).

(א) גי' רצונו הלו הוצא גס  
חוס' סנהדרין פח ע"ב ד"ה  
אי בשל רצונו ע"ש.